

"ישראל" – בטאון ציוני בקהיר

אהרן אבן-חן

עורכת "ישראל", בשל עמידתה האמיצה בשער ובשל התקפותיה החריפות על היטלר ומוסוליני. המערכה הנרועת שניהלה במאמריה גרמה לכך, שעוד לפני פרוץ המלחמה נאסרה כניסתו של הבטאון "ישראל" לעיראק, ושגרירי איטליה וגרמניה במצרים אף הגישו נגדה תביעות משפטיות. בעוד משפטים אלה תלויים ועומדים, פרצה המלחמה, ולאוזני מרת מוצרי גונבה שמועה כי היא כלולה ברשימה השחורה של השלטונות המצריים, ובית-הדפוס הפרטי שלו צפוי לתפיסה. גם מכתבי איום החלו להגיע. משנפל הפור, שילמה לפועלי הדפוס ולעובדי המערכת, שרובם היו לא יהודים, את פיזוייהם. כמה מהם נפרדו ממנה בדמעות. מאמר הפרידה לקוראים, שפרסמה בגליון האחרון של עתונה, עורר שנים רבות ריגשה בליבה של האשה הנמרצת, שעמדה על משמרתה עד הרגע האחרון. "להתראות בארץ-ישראל!" – אלו היו מילות הפרידה האחרונות לקוראיה.

מענק ממשלתי מצרי לעיתון ציוני

ימים מעטים בטרם עשיתי במחיצתה של מרת מוצרי, היא חוותה חוויה מדכאת. היא צפתה בראיון טלוויזיה עם עתונאי יהודי-אמריקאי, שביקר בקהיר אחר כריחת השלום ונפגש עם שרידי הקהילה היהודית. לשאלת המראיין אם סובלים היהודים במצרים מדיכוי, השיב העתונאי: אין את מי לדכא. בסך-הכל, מדובר בכמה עשרות זקנים שנשתיירו. עולם שחרב... בליבה של מתילדה מוצרי עדיין ליבלב זכר ימי גדולתה ושגשוגה של היהודית המצרית. ימיהם של משפחות קאטאווי פשה, מוצרי, הררי, דה-מגשה, גרין, אגיון, שיקורל (שהיה נשיא ההסתדרות הציונית במצרים) ואחרים. המשפחות הללו ואחרות תרמו תרומה מכרעת לכלכלתה של ארץ הנילוס. יוסף אצלן קטאווי פשה היה ה"צאראף באשי" (שר האוצר) של הכדיב איסמעיל, מייסד הבנק הממלכתי המצרי. האחרים הקימו רשת של בנקים עם סניפים בפרו ובלונדון. מואיז קאטאווי פשה היה שר האוצר של המלך פואד, כיהן ארבעים שנה כנשיא הקהילה היהודית בקהיר והקדיש את מאמציו לחינוך היהודי. פרק מיוחד לעצמו הוא שגשוגה של התנועה הציונית במצרים והיחלצותה לכל עניין הקשור בארץ ישראל. כאשר החליטו ציוני מצרים לתרום את חלקם ליישוב הפליטים מגרמניה הנאצית בארץ ישראל, נאספו האמצעים הדרושים ביום אחד של התלהבות. בתרומת היהודית המצרית הוקם כפר ידידיה בעמק חפר, הנקרא על שם פילון האלכסנדרוני.

כאשר נישאה מרת מוצרי, לפני מלחמת העולם הראשונה, לז"ר אלברט מוצרי, בן למשפחת בנקאים מיוחסת בקהיר, תבע אבי הכלה

קרוב לשלושים שנה לפני הקמת מדינת ישראל, התחיל להופיע בקהיר, עיר בירתה של מצרים, בטאון ציוני בשם "ישראל". תחילה בצרפתית ובערבית בלבד, ולאחר מכן, בתקופה מסוימת, עם מוסף עברי. "ישראל" היה שבועון חדשות, שהופיע בפורמט של עתון יומי גדול. הוא הופיע ביום ה' בשבוע, על מנת שיגיע בערב שבת גם אל המנויים באלכסנדריה ובערי השדה.

את "ישראל" קראו לא רק יהודי מצרים, אלא אף חוגים של דוברי צרפתית בארץ ישראל, בעיקר אלה שקיבלו את חינוכם בבתי-הספר של ה"אליאנס". העתון הגיע אל המנויים הארץ-ישראליים בדואר, ועל הצרור התנוסס כול הנושא את דיוקנו של המלך פואד, ומאוחר יותר – של המלך פארוק. קהיר היתה באותה תקופה מוקד של פעילות יהודית וציונית. יהדות קהיר היתה יהדות מבוססת, בעלת השפעה ניכרת בעולם הפיננסי והמסחר של המדינה. מערכת העתון "ישראל", ברחוב בנק אל-וואטאני מספר 8 בלב ליבה של קהיר, היתה מעין נציגות רשמית של "המדינה היהודית שברוך", והפיצה את הציונות ואת אהדת ארץ ישראל בארץ הנילוס.

בעלת העתון והעורכת שלו עד לסגירתו הסופית, בפרוץ מלחמת העולם השנייה, היתה מרת מתילדה-מזל מוצרי, אשה פעלתנית, ילידת חברון. כשנפטר בעלה, מייסד העתון, ז"ר אלברט מוצרי, גמרה אומר לקיים ולהמשיך את מפעלו. היא היתה אמו של מכבי מוצרי ז"ל, ממפקדי הפלמ"ח, שנפל בפקדו, במלחמת העצמאות, על שירה לירושלים הנצורה.

בגיל הגבורות, כשחוט של אצילות ויפוי גנוז משוך על קלסתרה, הסבה מרת מוצרי בכורסה ועילעלה בכרכים העבריים של "ישראל". ראינתי אותה באותן השעות עצמן, שבהן העבירה הטלוויזיה הישראלית בשידור חי את טקס קבלת הפנים ההיסטורית למנחם בגין, ראש ממשלת ישראל, בקהיר. לרגעים היתה מתוחה ולרגעים משועשעת. דמעות עמדו בעיניה כשהתזמורת המצרית ניגנה את "התקוה". מתלון דירתה בירושלים, השקיפה על משכן הכנסת, המתנשא על הגבעה שממול.

מרת מוצרי זכרה יפה את אותו יום ה' בשבוע, בו נאלם סופית קולו של "ישראל", לאחר עשרים ואחת שנות הופעה סדירה. מלחמת העולם השנייה זה עתה פרצה. הגרמנים והאיטלקים במצרים ואוהדיהם הרימו ראש והגבירו את תעמולתם העוינת נגד היהודים בארץ זו, שרבים ממדינאיה היו מאוהדי "מעצמות הציר". קשה במיוחד היה מצבה של

מתילדה-מזל מוצרי, הדמות הינמית שעמדה מאחורי העתון "ישראל" (מימין)

REDACTION
ADMINISTRATION
PUBLICITE

LE CAHIER N° 5828
N. 10, rue de Valenciennes

Israël

Hebdomadaire Juif Indépendant

Savez-vous...

Quel est le journal de gauche qui, depuis le début de l'année, expose dans ses colonnes la situation des Juifs de France et de Belgique? C'est Israël, hebdomadaire juif indépendant, qui vous apporte la vérité sur la situation des Juifs de France et de Belgique.

Vous voulez en savoir plus? Vous voulez connaître la situation des Juifs de France et de Belgique? Vous voulez connaître les raisons de la situation des Juifs de France et de Belgique? Vous voulez connaître les raisons de la situation des Juifs de France et de Belgique?

Vous voulez en savoir plus? Vous voulez connaître la situation des Juifs de France et de Belgique? Vous voulez connaître les raisons de la situation des Juifs de France et de Belgique? Vous voulez connaître les raisons de la situation des Juifs de France et de Belgique?

La leçon de l'expérience Goga

La leçon de l'expérience Goga. Goga est un nom qui est devenu célèbre dans les milieux juifs de France et de Belgique. Goga est un nom qui est devenu célèbre dans les milieux juifs de France et de Belgique.

Goga est un nom qui est devenu célèbre dans les milieux juifs de France et de Belgique. Goga est un nom qui est devenu célèbre dans les milieux juifs de France et de Belgique.

Goga est un nom qui est devenu célèbre dans les milieux juifs de France et de Belgique. Goga est un nom qui est devenu célèbre dans les milieux juifs de France et de Belgique.

UNE BELLE FIGURE DU JUDAÏSME EGYPTIEN

La mort de Joseph de Picciotto Bey

Joseph de Picciotto Bey

La mort de Joseph de Picciotto Bey. Joseph de Picciotto Bey est une figure importante du judaïsme égyptien. Joseph de Picciotto Bey est une figure importante du judaïsme égyptien.

Joseph de Picciotto Bey est une figure importante du judaïsme égyptien. Joseph de Picciotto Bey est une figure importante du judaïsme égyptien.

Joseph de Picciotto Bey est une figure importante du judaïsme égyptien. Joseph de Picciotto Bey est une figure importante du judaïsme égyptien.

La lutte des éléments Pour et contre

La lutte des éléments. La lutte des éléments pour et contre. La lutte des éléments pour et contre.

La lutte des éléments pour et contre. La lutte des éléments pour et contre. La lutte des éléments pour et contre.

La lutte des éléments pour et contre. La lutte des éléments pour et contre. La lutte des éléments pour et contre.

Deux femmes d'élite en Israël

Deux femmes d'élite en Israël. Deux femmes d'élite en Israël. Deux femmes d'élite en Israël.

Deux femmes d'élite en Israël. Deux femmes d'élite en Israël. Deux femmes d'élite en Israël.

Deux femmes d'élite en Israël. Deux femmes d'élite en Israël. Deux femmes d'élite en Israël.

Mrs. Edwards Jacobs

Un grand peintre juif de Palestine

Haim Lifschitz

Haim Lifschitz

Un grand peintre juif de Palestine. Haim Lifschitz est un grand peintre juif de Palestine. Haim Lifschitz est un grand peintre juif de Palestine.

Haim Lifschitz est un grand peintre juif de Palestine. Haim Lifschitz est un grand peintre juif de Palestine. Haim Lifschitz est un grand peintre juif de Palestine.

Haim Lifschitz est un grand peintre juif de Palestine. Haim Lifschitz est un grand peintre juif de Palestine. Haim Lifschitz est un grand peintre juif de Palestine.

Nouvelle Constitution en Libananie

Aucune Disposition ne garantit les droits des minorités

Aucune Disposition ne garantit les droits des minorités. Aucune Disposition ne garantit les droits des minorités.

Aucune Disposition ne garantit les droits des minorités. Aucune Disposition ne garantit les droits des minorités.

Aucune Disposition ne garantit les droits des minorités. Aucune Disposition ne garantit les droits des minorités.

Un éminent journaliste Juif au Caire

Le Dr. Haim Lifschitz

Le Dr. Haim Lifschitz

Un éminent journaliste Juif au Caire. Le Dr. Haim Lifschitz est un éminent journaliste Juif au Caire. Le Dr. Haim Lifschitz est un éminent journaliste Juif au Caire.

Le Dr. Haim Lifschitz est un éminent journaliste Juif au Caire. Le Dr. Haim Lifschitz est un éminent journaliste Juif au Caire. Le Dr. Haim Lifschitz est un éminent journaliste Juif au Caire.

Le Dr. Haim Lifschitz est un éminent journaliste Juif au Caire. Le Dr. Haim Lifschitz est un éminent journaliste Juif au Caire. Le Dr. Haim Lifschitz est un éminent journaliste Juif au Caire.

EN SUISSE Les Nazis demandent un référéndum sur la question juive

EN SUISSE Les Nazis demandent un référéndum sur la question juive. EN SUISSE Les Nazis demandent un référéndum sur la question juive.

EN SUISSE Les Nazis demandent un référéndum sur la question juive. EN SUISSE Les Nazis demandent un référéndum sur la question juive.

EN SUISSE Les Nazis demandent un référéndum sur la question juive. EN SUISSE Les Nazis demandent un référéndum sur la question juive.

Mrs. Edwards Jacobs

Marthe M. Hershkovitz

Marthe M. Hershkovitz

PAUL MUNI PARMI NOUS

Paul Muni

Paul Muni

PAUL MUNI PARMI NOUS. Paul Muni est un grand acteur juif. Paul Muni est un grand acteur juif.

Paul Muni est un grand acteur juif. Paul Muni est un grand acteur juif. Paul Muni est un grand acteur juif.

Paul Muni est un grand acteur juif. Paul Muni est un grand acteur juif. Paul Muni est un grand acteur juif.

'אינני אוהבת את המלה הזאת, כי היהודים היו במצרים כבר בימיו של יעקב אבינו, ויש להם זכויות בארץ הזאת, שנבנתה והתפתחה בזכות ממונם וכשרונם!' נוקראשי, שהופתע מחוצפתה של העורכת היהודיה, קם נרגז משולחנו, הפסיק את הראיון והתאונן לאחר מכן בפני קרובה רכי ההשפעה של עורכת "ישראל", אותה הגדיר כ"קומוניסטית".

"האיש שבידיו היה נתון גורל המאמרים בעתון "ישראל", לשבט או לחסד." מספרת מרת מוצרי, "היה עינני אפגרי, ראש אגף העתונות במשרד הפנים המצרי. הוא למד בגרמניה, היה נשוי לאישה גרמניה, ותרגם לערבית את 'מיין קמפף' של היטלר. בכל שני חמישי הועיקו אותי למשרד הפנים וגערו בי על שאני מתקיפה את היטלר ואת מוסוליני. הציונים בקהיר עמדו כמוכן לצידי, אך הלא-ציוניים, שחששו מפני תוצאות מלחמותי, רצו שאסגור את העתון — ואז יבוא הקץ למלחמות ולצרות!"

מרת מוצרי לא נרתעה והמשיכה לנהל מערכות רבות כעתונה בתעוזה ובאומץ-לב. היא גם נלחמה בחרס, שהטילו מנהיגים יהודים במצרים על גרמניה, עם עליית היטלר לשלטון. "יצאתי נגד תנועת החרס הזאת, שבראשה עמד עורך-הדין הקהירי ליאון קסטרו. טענתי היתה, כי זו הזדמנות פז לבנות את ארץ ישראל בעזרת יהודי גרמניה ורכושם. צידדתי בתכנית ה'העברה', ועוד טענתי כי בחרס שלנו לא נצליח למוטט את גרמניה, אך נחבל באפשרות להציל את רכוש היהודים." עמדתו של "ישראל" בנושא זה לא בלבד שקוממה נגדו רבים וטובים, אלא שהעורכת מצאה עצמה מוחרמת, והדברים הגיעו עד כדי כך, שסוכן ההפצה של העתון היהודי, גולרשטיין שמו, מיאן להפיץ את "ישראל".

דיוקנו של המלך פואד.
ברכה ליום הולדתו
זיכתה את העתון "ישראל" במענק נדיב

שהזוג יקים את ביתו בירושלים. בשנת 1919, עם גלי ההתלהבות שעוררה הצהרת בלפור, נטש ד"ר מוצרי קריירה רפואית מבטיחה והחליט לייסד את "ישראל", בטאון ציוני בקהיר, על שלוש מהדורותיו: בצרפתית, בעברית ובערבית. בני הזוג רכשו בית-דפוס, ומתילדה, ששלטה יפה בצרפתית ובאנגלית, נטלה על עצמה את מלאכת התרגום של המאמרים והידיעות. המהדורה העברית הופיעה ארבע שנים בלבד, הערבית — 12 שנה, ואילו הצרפתית 21 שנה. כשנפטר בעלה במיטב שנותיו, הוסיפה מרת מוצרי לקיים את הבטאון עשר שנים רצופות והיתה העורכת הראשית שלו.

"כשנפטר בעלי, נזכרת היא, "בא אלי דודו ואמר לי: יש לך בן ובת הלומדים בארץ ישראל. הוציאי מראשך את השגעון של העתון והצטרפי אל ילדיך!" אך מרת מוצרי לא קיבלה את העצה. היא נשארה על משמרתה, כותבת את המאמרים הראשיים, מתרגמת, ולעתים אף מסייעת לסדרים בדפוס. מכוונת-סידור עדיין לא הגיעו לבירה המצרית, והעתון סודר כולו ביד. היא אף הרחיבה את העתון והשתתפו בו יהודים ולא יהודים. אחד מהם היה ז'אן לובול, עורך ה"בורס אגיפטין". כן שמרה על אי-תלותו המוחלטת של העתון, ולא קיבלה תמיכה מגוף ציוני או אחר.

מרת מוצרי זכרה אפיזודה משעשעת: "היה לי קרוב משפחה, ג'וזף ביי מוצרי. הוא היה עושה הגשם והרוח בממשלה, וכל גדולי מצרים היו באים לבגן שלו. היו לו אף קשרי ידידות עם צדקי פשה, ראש הממשלה. הוא הציגני בפניו ואמר לו: 'יש לך קופה מיוחדת שממנה אתה נותן מענקים לעתונאים. מדוע לא תתן מענק לעתונאית שהיא קרובת משפחתי?' קהירני ראש הממשלה באותו מעמד: 'על מה את כותבת בעתונך?' ענית: 'רק על נושאים יהודיים'. זקף צדקי פשה את גבותיו והתפלא: 'מעולם לא פנית אלי לבקש תמיכה! ועתה, זו עצתי לך: בכל יום הולדת של המלך פואד הקדישי לו בעתונך דברי ברכה, והכל יבוא על מקומו בשלום...' ואכן, צדקי פשה עמד בדיבורו ובעקבות מאמר ברכה למלך ביום הולדתו, שלח לי מה ששלח. אגב, היתה זו התמיכה היחידה שקיבל הבטאון הציוני בכל שנות קיומו, דווקא ממשלת מצרים!"

"מסכת שקרים"

כל עוד חוק הקפיטולציות במצרים היה בתוקפו, נהנה העתון "ישראל" מחירות ביטוי מוחלטת, שכן עורכיו היו נתיני צרפת. היה זה תור הזהב של הציונות המצרית, כשוויצמן וג'יימס רוטשילד באים לקהיר, מתארחים במלון "שפרד", נפגשים עם מנהיגי הציונות המצרית, ובליל הסדר מסובים שניהם אל שולחנה של משפחת מוצרי. עם ביטול חוק הקפיטולציות, בשנת 1936, חייבו המצרים את מרת מוצרי להביא כל גליון לצנזורה במשרד הפנים, לפני הדפסתו. שר הפנים היה נוקראשי פשה, אנטישמי, שבהתמנותו לראש הממשלה, בשנת 1948, אסר מלחמה על ישראל, שזה אך נולדה.

"בפגישותי עם נוקראשי", נזכרה מרת מוצרי, "הוא חזר ותבע ממני שלא אכתוב נגד גרמניה. 'אין בעולם' — כך התריס — עם נאור כגרמנים. וכל מה שאת כותבת נגדם אינו אלא מסכת שקרים'. אמרתי לו: 'אינני כותבת כל רע על מצרים. השיב: 'אנו, המצרים, סובלניים'. ענית:

שליחות סודית לבגדד

כשנפתח בתל-אביב יריד המזרח בשנת 1936, הוציא "ישראל" גליון חגיגי מיוחד, בתבנית של מגזין, מעוטר בתצלום גדול של המלך פארוק. ("המלך שיגר לי אז מכתב תודה לבבי"...). בין מפרסמי המאמרים בגליון זה היו שר החקלאות המצרי פואד ביי אבאזה, מדינאים ואנשי כלכלה מצריים ומנהל הבנק הממלכתי המצרי. לצידם פרסמו בו מנהיגים יהודיים — ויקטור הררי פשה, מואיז קאטאווי פשה, יוסף מוצרי ביי, ואחרים.

בריתוק של למעלה מחמישים שנה נראים בו בגליון זה, שמרת מוצרי עילעלה בו בדירתה הירושלמית, דברים שאינם מתקבלים על הדעת. כך למשל, במחיצת תצלום השער של פארוק ומאמריהם של מנהיגים מצריים, הופיע גם "קול קורא ליהדות המצרית", כתוב עברית ומתורגם לצרפתית ולערבית. הכותב הוא — מנחם אוסישקין, נשיא הקרן הקיימת:

היהדות הנמצאת במרחק 12 שעות נסיעה ברכבת צריכה להשתתף עמנו במפעל הבניין, יותר מיהודי שאר הארצות (...). עליכם לבוא בהמוניכם לתל אביב ולהתבונן במה שעשינו, ואחרי ההסתכלות תחליטו על

הצורה הרצויה בעיניכם למתן עזרה גדולה לכל מפעלינו (...). דעו, שאנו נמצאים בתקופה הדורשת טמפו [=קצב]. היו זמנים שבארץ ישראל היו רוכבים ממקום למקום על גבי גמלים וחמורים. עכשיו בא הזמן של אבטומובילים ואווירונים. טמפו זה מחייב אותנו גם בעבודתנו" (...).

קריאתו של אוסישקין לא נפלה על קרקע צחיחה. יהודי מצרים החלו להשתתף יותר בבניין הארץ, בחקלאות ובתעשייה.

כאשר השתקעה בארץ ישראל, במחיצת בנה ובתה, היתה מרת מוצרי פעילה, לצידה של הנרייטה סאלד, במפעל עליית הנוער. בעקבות הפרעות ביהודי בגדאד, בימי מרד רשיד עלי אל-כילאני (1941), נטלה על עצמה משימה נועזת. היא יצאה בשליחות מחתרית לבגדאד מטעם המוסדות הלאומיים, על מנת לפתוח במפעל עליית ילדים יהודים מעיראק. היא קיבלה ויזה בקונסוליה העיראקית בירושלים, בהציגה את עצמה כארכיאולוגית צרפתית. בעיראק עשתה שבעה שבועות, והניחה את היסוד לעליית ילדים. על מבצע זה זכתה לשבחים רבים מפני ראשי הסוכנות היהודית.